

ROLA, MIEJSCE I ZADANIA RZECZNIKA PATENTOWEGO W SYSTEMIE ZARZĄDZANIA WŁASNOŚCIĄ PRZEMYSŁOWĄ

JANUSZ RYBIŃSKI

WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA
WYDZIAŁ CYBERNETYKI

Streszczenie: Współczesne przedsiębiorstwa dysponujące prawami do dóbr niematerialnych potrzebują także fachowej pomocy w zakresie zarządzania nimi. Zadania takie spełniają wykwalifikowani rzecznicy patentowi, którzy znając określone procedury, potrafią zaproponować rozwiązania najbardziej korzystne dla przedsiębiorców. W zawiązku z tym w artykule przybliżono rzecznika patentowego jako zawód zaufania publicznego, jak również zaprezentowano podstawowy zakres zadań wykonywanych na korzyść zgłaszającego, a także genezę tego zawodu.

Słowa kluczowe: rzecznik patentowy, prawa własności przemysłowej, patent

Wstęp

Dla przedsiębiorstw podstawowe znaczenie mają wartości, które w literaturze przedmiotu wymieniane są jako zasoby. Zalicza się do nich środki finansowe, zasoby ludzkie, zasoby rzeczowe oraz informacje – zasoby informacyjne. Jednak dla współczesnego przedsiębiorstwa ogromne znaczenie mają również wartości, które zaliczane są do dóbr intelektualnych. W tym obszarze na szczególną uwagę zasługują te dobra, które łącznie tworzą własność przemysłową. Te dobra to wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, a także znaki towarowe, oznaczenia geograficzne i topografie układów scalonych.

We współczesnej gospodarce opartej o wiedzę, dynamicznie rozwijającej się i korzystającej z najnowszych osiągnięć nauki i techniki, trudno wyobrazić sobie przedsiębiorstwo, które nie korzystałoby z dóbr intelektualnych. Posiadanie tego rodzaju dóbr to wymóg naszych czasów, a z drugiej strony wyzwanie odnośnie do skutecznego i zgodnego ze strategią firmy zarządzania nimi. Takie zadania ciążą na kierownictwie, zarządzie firmy lub wyznaczonych do tego typu zadań pracownikach. Jednak specyfika zarządzania tymi dobrami, skomplikowane regulacje prawne ściśle powiązane z zagadnieniami typowo technicznymi, sprawiają wiele trudności w ich interpretacji i właściwej ocenie. Biorąc to pod uwagę, ustawodawca wprowadził do naszego systemu prawnego instytucję rzecznika patentowego, którego głównym zadaniem jest pomoc wszystkim zgłaszającym, w tym także przedsiębiorcom w sprawach związanych z kwalifikowaniem określonych rozwiązań do ochrony, zgłaszaniem przedmiotów ochrony własności

przemysłowej do Urzędu Patentowego, a także utrzymaniem w mocy wszystkich dokonanych zgłoszeń.

Rzecznik patentowy pojawił się w polskim systemie prawnym już w 1918 r., kiedy to po raz pierwszy określono dla niego zadania, prawa i obowiązki. W latach następnych również ustawowo określono w sposób bardziej precyzyjny jego miejsce w systemie prawa własności przemysłowej. Zmiany w tym zakresie wprowadzono po II wojnie światowej, kiedy to rola rzecznika patentowego została bardzo ograniczona. Ograniczenie to trwało do przemian ustrojowych w 1989 r. Nowe miejsce rzecznika patentowego znalazło wyraz w kolejnych nowelizacjach obowiązujących aktów prawnych, a ostatecznie w ustawie *prawo własności przemysłowej* z 2001 r. W ten sposób nowocześnie i zgodnie z ogólnie przyjętą tendencją na świecie określono miejsce, rolę i zadania rzecznika patentowego w systemie ochrony własności przemysłowej. Na tej podstawie rzecznik patentowy mógł występować jako pełnomocnik zgłaszających nowe rozwiązania, jak również wykonywać zawód na własny rachunek, który zaliczony został do zawodów zaufania publicznego.

1. Geneza rzecznictwa patentowego

Instytucja pełnomocnika zgłaszającego, następnie przedstawiciela lub – jak wprowadziła to późniejsza ustawa – rzecznika patentowego ma dość długą genezę i swoimi początkami sięga XIX wieku. Za ojczyznę rzecznictwa patentowego, czyli pełnomocnika zgłaszającego wynalazek przed krajowym urzędem patentowym uznaje się Stany Zjednoczone Ameryki Północnej. Tam rozwijało się, nabywało doświadczenia, a w latach następnych dopiero dotarło do Europy.

Wiek XIX to dynamiczny rozwój przemysłu, którego siłę napędową stanowiły wynalazki. Konsekwencją tego było zabezpieczenie interesu twórców techniki poprzez wprowadzenie ochrony prawnej i powołanie w tym celu krajowych urzędów patentowych. W praktyce zabezpieczenie to polegało na możliwości czerpania korzyści finansowych ze swoich wynalazków. W celu sprostania coraz większym wymogom formalnym urzędów patentowych, zgłaszający – i to niezależnie od tego, czy były to osoby fizyczne, czy też przedsiębiorcy – musieli korzystać z pomocy specjalistów, którzy stopniowo tworzyli nowy zawód. Ze względu na duże zapotrzebowanie ta forma pomocy zaczęła się rozwijać spontanicznie, a dopiero później opracowano dla niej regulacje prawne, tworząc tym samym nowy zawód rzecznika patentowego.

Dynamiczny rozwój przemysłu spowodował, że już w XVIII wieku Wielka Brytania stała się krajem, który dokonał i zastosował największą ilość wynalazków. Następnie trafiały one poza granice kraju, głównie do Francji i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, gdzie przyczyniały się do rozwoju tych krajów oraz stały się bodźcem do podejmowania działań związanych z ich ulepszaniem. Należy dodać, że w tym czasie Wielka Brytania była jedynym krajem europejskim, który przodował zarówno w ilości nowych rozwiązań, jak i w ilości wdrożeń wynalazków do produkcji, a następnie ich stosowaniu w działalności gospodarczej.

Przykłady związane z dynamicznym rozwojem techniki są bardzo liczne i w sposób jednoznaczny pokazują osiągnięcia z tego okresu, który słusznie nazywany jest „rewolucją techniczną”. Powstające rozwiązania w sposób nieodwracalny zmieniały warunki prowadzenia działalności gospodarczej, a przy okazji świadomość człowieka oraz życie codzienne społeczeństw. Z dzisiejszej perspektywy trudno określić, w jakiej kolejności te zmiany zachodziły i co tak naprawdę miało na to decydujący wpływ. Z dzisiejszego punktu widzenia bardzo ważne wydają się ulepszenia i nowe rozwiązania, które trafiły do rolnictwa. W 1826 r. zastosowano nowe narzędzie – żniwiarkę. W kolejnych latach opracowano dla niej i zastosowano automatyczny zgarniacz obrotowy. W 1837 r. opracowano i zastosowano młocarnię. Kwestią czasu było wynalezienie maszyny łączącej te funkcje. W 1838 r. został opracowany kombajn zbożowy, który skosił pierwszy łan zboża (Czarnocka i in., 2010, s. 132). W następnych latach pojawił się kultywator do spulchniania ziemi oraz maszyna do kopania ziemniaków. Ważne dla gospodarstw domowych było wynalezienie dojarki w 1862 r., podobnie jak zbudowanie udanego modelu kuchenki gazowej z przeznaczeniem dla gospodarstw domowych przez londyńskiego inżyniera Leoniego w roku 1801. Niektóre wynalazki nie zawsze pozytywnie zapisały się w dziejach rozwoju ludzkości. Z tego obszaru było to np. uzyskanie patentu na drut kolczasty w 1867 r. oraz zbudowanie kilka lat później pierwszej maszyny do jego wyrobu przez amerykańskiego farmera Josepha F. Gliddena.

W celu budowy nowych narzędzi, w tym także rolniczych, niezbędny był rozwój hutnictwa i górnictwa dostarczający węgla i rud. Dotychczasowy proces uzyskiwania stali podlegał ciągłym ulepszeniom. Podwyższano wydajność poprzez zastosowanie koksu jako paliwa w 1816 r., następnie nagrzewanie Cowpera w 1832 r. W dalszym ciągu proces uzyskiwania stali był niezwykle kosztowny i polegał na wypalaniu części węgla podczas topienia surówki. Zasadnicze zmiany przyniosło dopiero opatentowanie nowej metody przez Anglika Henriego Bessemera w roku 1856, kiedy to wprowadzono konwerter – tzw. gruszkę Bessemera–Thomasa. Szybki postęp zanotowano także w hutnictwie metali nieżelaznych. Możliwości techniczne pozwoliły na opracowanie w 1859 r. baterii akumulatorowych, które można było ponownie ładować. Kilka lat później po raz pierwszy wykonano wiertło spiralne w sposób maszynowy, co również ułatwiało wykonywanie narzędzi. Dalszy postęp to wynalezienie telefonu w 1876 r. przez Grachama Bella oraz wprowadzenie elektryczności, która w sposób trwały zmieniła naszą rzeczywistość. Konsekwencją tego było zastosowanie jej w pociągu elektrycznym w 1879 r. oraz w londyńskim metrze. Dalsze zmiany i głębsze w sensie społecznym przyniosły zbudowanie pierwszego samochodu, pokazy ruchomych obrazów i opracowanie konstrukcji, które wzbijały się w powietrze.

Pierwsze zastosowanie nowych rozwiązań ułatwiało i zmieniało w sposób trwały życie całych społeczeństw. Takie zmiany rozpoczęły się już na długo przed „rewolucją techniczną”, np. opracowanie zegara wahadłowego przez Ch. Huygensa w 1656 r., który wykorzystał odkrycie Galileusza. Następne lata przyniosły nastę-

pujące rozwiązania: zegarek kieszonkowy w 1675 r., fortepian około 1700 r., wózek dziecienny 1733 r., pióro ze stalówką 1780 r., puszkowanie żywności 1811 r. oraz opatentowanie maszyny do szycia w 1829 r. Ułatwienia w życiu codziennym i trwałe zmiany w świadomości wprowadziło rozpoczęcie obsługi pasażerów w przewozie transportem publicznym w Paryżu w dniu 16 marca 1662 r., podobnie jak otwarcie pierwszego na świecie londyńskiego metra w dniu 10 stycznia 1863 r. (Czarnocka i in., 2010, s. 148). Z tego samego okresu co londyńskie metro pochodzi konstrukcja Richarda Gatlinga, która została nazwana „karabin maszynowy”, umożliwiająca szybkie oddawanie strzałów. Karabin był wyposażony w 10 luf, które tworzyły cylinder wokół osi, a obrót cylindra następował za pomocą ręcznej korby. Był on w stanie wystrzelić 350 pocisków na minutę, nie ryzykując przegrzania się dzięki dużej liczbie luf (Reid, Fara, 2001, s. 40). Warto dodać, że ten wynalazek został także wykorzystany w filmie pt. „Wóz pancerny” z 1967 r., w którym główne role grali John Wayne i Kirk Douglas.

Te nieliczne przykłady dotyczące powstających rozwiązań i zgłaszanych wynalazków – typowo technicznych, pokazują złożoność problematyki. Biorąc to pod uwagę, nieprzypadkowo pierwsi rzecznicy patentowi byli prawnikami (adwokatami), jednak już kolejni reprezentowali także nauki przyrodnicze i techniczne. Z tego względu korzystanie z pomocy osób, które znały przepisy i procedury postępowania przed urzędami patentowymi stało się wręcz wymogiem uzyskania praw wyłącznych. Trzeba dodać, że zmieniające się prawo wewnętrzne, a także procedury lawinowo napływających zgłoszeń zaostrzały wymogi formalne takich zgłoszeń. Stąd zapotrzebowanie na specjalistów, którzy opanowali takie procedury i z czasem przyjęli nieznany dotąd tytuł *patent attorney*, czyli adwokat patentowy lub pełnomocnik patentowy. W nomenklaturze amerykańskiej występuje także *patent agent*, który nosili doradcy patentowi – bardziej precyzyjnie pośrednicy, ale nie wywodzący się spośród adwokatów. Z czasem także niektóre przepisy wewnętrzne zaczęły w sposób formalny regulować ten rodzaj czynności, jednak ustawowe uregulowanie zasad wykonywania tego zawodu nastąpiło dopiero w 1922 r.

2. Początki rzecznictwa patentowego w odrodzonej Polsce

Początki rzecznictwa patentowego w Polsce są ściśle związane z odzyskaniem niepodległości przez nasz kraj w 1918 r. Jeszcze w grudniu tego roku Naczelnik Państwa wydał dekret tymczasowy o Urzędzie Patentowym. Na tej podstawie został utworzony Urząd Patentowy przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu w Warszawie. Jednak najważniejsza była regulacja zawarta w art. 11 ww. dekretu, który zezwalał zgłaszającemu na występowanie przed Urzędem Patentowym osobiście bądź przez pełnomocnika, określając przy tym jego status prawny. Dekret jako pierwszy akt prawa w odrodzonej Polsce wprowadzał instytucję pełnomocnika. W późniejszych aktach prawnych pełnomocnik zgłaszającego został nazwany rzecznikiem patentowym.

W roku następnym zostały wydane akty prawne stanowiące podstawę do ubiegania się o ochronę w Polsce. Były to trzy dekrety:

- o patentach na wynalazki
- o ochronie wzorów rysunkowych i medali oraz
- o ochronie znaków towarowych (Kotarba, 2005, s. 12).

Akty wykonawcze do tych dekretów dotyczyły spraw organizacyjnych, np. struktury Urzędu Patentowego RP, a także wymogów formalnych dla kandydatów, którzy ubiegali się o prawo wpisu na listę pełnomocników. W zasadzie wymogi formalne w tym zakresie zostały zachowane do dziś, czyli wymóg złożenia podania zainteresowanego do Prezesa Urzędu Patentowego wraz z załącznikami, z których powinno wynikać, że kandydat posiada odpowiednie kwalifikacje, legitymuje się wykształceniem wyższym i zamieszkuje na terenie kraju. W innych aktach wykonawczych uregulowano: co powinno zostać zamieszczone w świadectwach ochronnych na wynalazki, wzory użytkowe i znaki towarowe, a także wysokości opłat, terminy ich wnoszenia oraz inne regulacje formalnoprawne, jak np. sprawy odwołania od decyzji. Istotnym rozporządzeniem było to powołujące własne oficjalne wydawnictwo pod tytułem „Wiadomości Patentowe”, które pod nieco zmienionym tytułem ukazują się do dziś.

Pierwszy wpis na listę pełnomocników został dokonany w dniu 17 kwietnia 1919 r., niemal trzy tygodnie po ukazaniu się stosownego Rozporządzenia. Pośpiech w tym zakresie był wskazany, ponieważ istniała konieczność wykonywania zawartych porozumień międzynarodowych, które przewidywały zabezpieczenie praw właścicieli patentów uzyskanych przed 1918 r. na terenach, które weszły w skład państwa polskiego (Słomski, 1997, s. 47).

Z literatury przedmiotu wynika jednak, że pełnomocnicy zgłaszających działali na ziemiach polskich na długo przed 1918 r., co było związane z istnieniem praw, na mocy których można było zgłaszać wynalazki. Pierwszym takim dokumentem było postanowienie z 1817 r. zmienione w 1837 r. Postanowienia te wprowadzały dwa rodzaje ochrony: *patenta swobody* i *listy przyznania*. Postanowienia dopuszczały składanie dokumentacji zgłaszanego wynalazku osobiście lub poprzez pełnomocnika. Jak podaje cytowany już M. Słomski, po 1837 r. na 23 listach przyznania figurują pełnomocnicy, których było 20. W Królestwie Polskim, podobnie jak i w innych państwach, uregulowano sprawy związane z ochroną wynalazków. Podobne ustawy otrzymały Francja i USA w 1790 r., Prusy w 1812 r., Holandia w 1817 r., Szwecja w 1820 r., Bawaria w 1825 r., Austria w 1832 r. i Portugalia w 1837 r. Po powstaniu styczniowym sytuacja radykalnie się zmieniła i wynalazki trzeba było składać w zależności od miejsca zamieszkania i terenu, który został wcielony do Austrii lub Prus, czyli w Wiedniu lub Berlinie również przez pełnomocników, wśród których znajdowali się także Polacy.

Dalsze prace legislacyjne w odrodzonym kraju już nie cechowały się takim pośpiechem, jak to miało miejsce bezpośrednio po odzyskaniu niepodległości. Przyczyną był fakt, że Polska z dniem 10 listopada 1919 r. przystąpiła do konwencji paryskiej z 1883 r. (Adamczak, Szewc, 2008, s. 23). W związku z tym podstawowym

wymogiem było dostosowanie prawa krajowego do wymogów prawa międzynarodowego. Prace związane z dostosowaniem prawa zakończyły się przyjęciem w dniu 5 lutego 1924 r. przez Sejm ustawy o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych. Ustawa weszła w życie z dniem 10 kwietnia 1924 r., jednocześnie uchylając wszystkie wcześniejsze dekrety. Z treści ustawy wynikało, że status prawny **rzecznika patentowego** (po raz pierwszy zostało użyte to określenie) został wyeksponowany. W art. 157-160 określono jego rolę, miejsce i zadania. Według przyjętych regulacji rzecznika patentowego mianował minister przemysłu i handlu, następnie rzecznik patentowy składał przysięgę w Urzędzie Patentowym, po czym miało miejsce wpisanie go na listę rzeczników patentowych wykonujących zawód. Jeżeli chodzi o wymogi formalne, to pozostało obywatelstwo polskie, wykształcenie techniczne, a także odbycie dwuletniej praktyki i złożenie egzaminu z prawa. Cytowany już M. Słomski podaje przykłady znajomości problematyki, np. prawo międzynarodowe Anglii, Austrii, Francji, Niemiec, USA, ZSRR i Wolnego Miasta Gdańska. Z innych gałęzi prawa to podstawy prawa cywilnego i handlowego, a także znajomość przepisów o opłatach stemplowych.

Kolejna zmiana przepisów nastąpiła w 1928 r., kiedy to na skutek ratyfikowania konwencji haskiej Polska musiała po raz kolejny dostosować swoje przepisy krajowe do prawa międzynarodowego. Zmiana tych przepisów ukazała się jako Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 23 marca 1928 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych. W stosunku do rzeczników patentowych zachowano dotychczasowe regulacje z uściśleniem, że mogą nimi być zarówno inżynierowie, jak i prawnicy, po zdaniem egzaminie technicznym. Praktyka pokazała, że tego typu egzamin był niezwykle trudny i do sierpnia 1939 r. tylko jeden prawnik został wpisany na listę rzeczników patentowych (Słomski, 1997, s. 54). Z tego okresu pochodzą założony Związek Polskich Rzeczników Patentowych, a także nowe formy wykonywania zawodu, jakimi były kancelarie rzecznikowskie lub rzecznikowsko-adwokackie.

W zakresie wykonywania zawodu istotny był jedynie zapis zawarty w jednym z artykułów ustawy, który zezwalał Urzędowi Patentowemu na wyznaczenie rzecznika patentowego zgłaszającemu, który „wykazuje się ubóstwem”. W takiej sytuacji rzecznik patentowy miał obowiązek objąć zastępstwo zgłaszającego bezpłatnie, lecz miał prawo żądać od niego wynagrodzenia, jeżeli tylko ustaną przyczyny, dla których zostało wyznaczone zastępstwo bezpłatne (Ustawa z 1924 r., art. 159). Pozostałe regulacje w sposób zasadniczy nie różniły się od wcześniej opracowanych zasad, które zakładały odpowiedni model sprawowania pomocy tym wszystkim, którzy zgłaszali wynalazki w polskim Urzędzie Patentowym.

3. Rzecznictwo patentowe po drugiej wojnie światowej

Zmiany ustrojowe i gospodarcze, jakie zostały wprowadzone po drugiej wojnie światowej, miały również wpływ na system ochrony własności przemysłowej oraz sytuację prawną rzeczników patentowych, którzy w dotychczasowym systemie po-

siadali już określone miejsce. Dążąc do zmonopolizowania i upaństwowienia wielu dziedzin życia, powołano w 1949 r. Kolegium Rzeczników Patentowych. Kolegium to już jako instytucja państwowa opracowało, a w roku następnym przyjęło Statut, w myśl którego do jego zadań należało:

- udzielanie porad i pomocy technicznej oraz prawnej w sprawach wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów zdobniczych oraz znaków towarowych
- współdziałanie z instytucjami państwowymi i społecznymi w dziedzinie popierania twórczości technicznej
- zastępowanie zainteresowanych osób przed Urzędem Patentowym (Słomski, 1997, s. 58).

Z punktu widzenia zgłaszającego te zmiany były niewielkie, być może niedostrzegalne, jednak formalnie rzecznik patentowy stał się pracownikiem państwowym, którego obowiązywały wszystkie przepisy z tym związane. Dotyczyło to przykładowo formy zatrudnienia poprzez zawarcie umowy o pracę bądź na zasadzie mianowania, a także przestrzegania przepisów dyscyplinarnych, które w równym stopniu dotyczyły wszystkich pracowników.

Ten okres to dalsze formalizowanie przepisów i pracy rzeczników patentowych. Statut z 1950 r. i dekret o wynalazczości pracowniczej z tego samego roku sankcjonował przyjęty stan prawny szeroko rozumianej działalności wynalazczej, która w tym okresie w sposób spontaniczny się rozwijała. Jednak na uwagę zasługuje fakt, że po drugiej wojnie światowej przez długi czas istniała dwutorowość w naszym systemie prawnym. Z jednej strony był aktualny akt prawny z 1928 r., który uwzględniał postanowienia konwencji paryskiej, a z drugiej wydany w 1950 r. dekret, akt prawny niższej rangi dotyczący uspołecznionych zakładów pracy (Słomski, 1997, s. 61).

Sytuacja w zakresie formalnoprawnym rzeczników patentowych zmieniała się po wprowadzeniu ustawy o rzecznikach patentowych z 1958 r. Najważniejszą regulacją zawartą w tej ustawie było ponowne wprowadzenie do zawodu rzecznika patentowego możliwości wykonywania go jako wolnego zawodu. Wachlarz zadań, jaki został przypisany rzecznikom patentowym, to wynalazki, wzory użytkowe, wzory zdobnicze i znaki towarowe. Była to pomoc prawna i reprezentowanie zgłaszającego, zarówno w Polsce, jak i za granicą. Wszyscy rzecznicy patentowi zostali członkami Zrzeszenia Rzeczników Patentowych, które w 1961 r. jako pierwsze (można powiedzieć jako pierwsza korporacja) opracowało zasady etyki, które stały się wzorem dla wielu innych wolnych zawodów – zawodów zaufania publicznego.

W 1962 r. zmienił się stan prawny, w odparciu o który dokonywano zgłoszeń. Powyższa sytuacja miała miejsce w związku z wprowadzaniem z dniem 1 października 1962 r. nowej ustawy o wynalazczości, która uchylała wcześniejsze akty prawne (Rybiński, 2007, s. 28). Ustawa i w oparciu o nią wydane akty wykonawcze w sposób ewidentny zbiurokratyzowały cały system ochrony własności przemysłowej. Rezultatem tego była zmieniona ustawa o rzecznikach patentowych, która ukazała się w 1966 r. Zobowiązywała ona Prezesa Urzędu Patentowego do rozwiązania istniejącego Stowarzyszenia, przewidując tylko etat w zakładzie pracy, jako jedyną formę działalności rzeczników

patentowych. Zakazując tym samym działalności na własny rachunek. To spowodowało, że w roku następnym po 9 latach działalności Zrzeszenie zostało rozwiązane.

Zmiany w zakresie statusu rzecznika patentowego i jego sytuacji prawnej następowały powoli. W 1967 r. rozpoczęto dokonywanie wpisów na listę rzeczników patentowych, a kilka lat później przy Zarządzie Głównym Naczelnej Organizacji Technicznej utworzono podkomisję Ochrony Własności Przemysłowej, z myślą o rzecznikach patentowych. W rezultacie komisje te stały się luźnym zrzeszeniem otwartym nie tylko na rzeczników patentowych, lecz wszystkich zainteresowanych tematyką wynalazczości. Sytuacja taka miała miejsce do przełomu lat 80. XX wieku, kiedy to na skutek pogorszenia się sytuacji gospodarczej w kraju dopuszczano do pewnych ustępstw. W ich rezultacie w 1981 r. wojewoda poznański wyraził zgodę na zarejestrowanie stowarzyszenia tylko z myślą o rzecznikach patentowych, które przyjęło nazwę Stowarzyszenie Rzeczników Patentowych. Stowarzyszenie to przez kilka lat było partnerem w dyskusjach na temat nowelizacji przepisów prawa wynalazczego, reprezentując jednym głosem wszystkich swoich członków w różnego rodzaju wystąpieniach.

Z tego okresu na uwagę zasługuje jednoznaczne stanowisko rzeczników patentowych w sprawie postulowania działalności na własny rachunek, a nie tylko zatrudnienia w jednostkach gospodarki społecznej. Możliwość taka dawałaby rzecznikom patentowym szansę na tworzenie prywatnych kancelarii w celu obsługi przedsiębiorstw. Ustawą z 1972 r. wprowadzono bowiem *przymus rzecznikowski*, który polegał na obowiązkowym korzystaniu z usług rzecznika patentowego tylko w sprawach wynalazków i wzorów użytkowych. Nowelizacja ustawy o wynalazczości z 1984 r. ten przymus podtrzymała. Według obowiązującego prawa dozwolone było jedynie występowanie we własnym imieniu w przypadku zgłoszeń znaków towarowych i wzorów zdobniczych, niezależnie od tego, kim był zgłaszający.

Dalsze zmiany systemu społeczno-ekonomicznego w naszym kraju doprowadziły również do zmian w przepisach prawa, w tym tych, które dotyczyły wynalazczości i rzeczników patentowych. Długo oczekiwana przez całe środowisko rzeczników patentowych zmiana nastąpiła wraz z wprowadzeniem w życie z dniem 14 marca 1993 r. nowej ustawy o rzecznikach patentowych. Najważniejsze regulacje umożliwiały wybór pomiędzy zatrudnieniem u pracodawcy – na podstawie umowy o pracę lub na własny rachunek w ramach kancelarii rzecznikowskich. W tym miejscu należy dodać, że rzeczywiście mieliśmy już do czynienia z inną sytuacją, ponieważ zmieniono także prawo o wynalazczości. W wyniku ostatniej nowelizacji dostosowano przepisy do porozumień międzynarodowych, których Polska stała się stroną. Tym samym rzecznicy patentowi mogli reprezentować zgłaszających w ramach układu PCT, porozumienia madryckiego, konwencji o patencie europejskim, traktatu budapesztańskiego lub porozumienia w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnych (Cieśliński, 2003, s. 556 i nast.).

Dalsze nowelizacje przepisów z tego zakresu nastąpiły już po roku 2000 i były związane ze zmianą całej filozofii ochrony własności przemysłowej w kraju. Należy przypomnieć, że już w 1993 r. podjęto prace nad nowoczesnym systemem ochrony,

a rezultatem tego miał być kodeks ochrony własności przemysłowej. Pomimo tego, że nazwa „kodeks” nie została użyta, to w czerwcu 2000 r. została uchwalona ustawa o ochronie własności przemysłowej (Góra, Kotula, 2002 r., s. 7). Przepisy generalnie uwzględniały dotychczasowy stan prawny, pod warunkiem że były to sprawdzone rozwiązania. Niemniej jednak cały system ochrony przedmiotów ochrony własności przemysłowej wymagał uchwalenia kolejnych regulacji, tym razem wykonawczych aktów prawnych. Z tego zakresu była to ustawa o rzecznikach patentowych, a jej konsekwencją były zasady etyki, opracowane już przez samorząd rzeczników patentowych skupionych w Polskiej Izbie Rzeczników Patentowych.

Regulując kwestie pełnomocnictwa, posłużono się rozwiązaniami istniejącymi i sprawdzonymi już w polskim systemie prawa (Szewc, 2003, s. 310). W postępowaniu przed Urzędem Patentowym w sprawie uzyskania patentu, prawa ochronnego lub prawa z rejestracji stroną jest zgłaszający. Natomiast pełnomocnikiem zgłaszającego – strony w postępowaniu przed Urzędem Patentowym w sprawach związanych z dokonywaniem i rozpatrywaniem zgłoszeń oraz utrzymaniem ochrony wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych może być tylko rzecznik patentowy. Wyjątkiem są sytuacje, w których zgłaszający występuje osobiście bądź jest reprezentowany przez swoich krewnych. Przymus rzecznikowski został zachowany jedynie w stosunku do instytucji bądź osoby zagranicznej, która nie posiada miejsca lub swojej siedziby na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. W dalszych przepisach zostały uregulowane sprawy dotyczące udzielania pełnomocnictwa, tzn. zachowanie formy pisemnej oraz zasad substytucji (Ustawa z 2000 r., art. 235 i nast.).

Rzecznicy patentowi w sposób zawodowy zajmują się:

- opracowaniem i dokonywaniem zgłoszeń wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych
- uczestniczeniem w postępowaniu mającym na celu uzyskanie ochrony, a także w postępowaniu spornym,
- prowadzeniem spraw związanych z utrzymaniem ochrony w mocy i przeciwdziałaniu naruszeniom tych praw
- opracowywaniem umów i udziałem w negocjacjach z zakresu udostępniania dóbr niematerialnych
- badaniem stanu techniki
- badaniem zdolności ochronnej dóbr niematerialnych (Kotarba, 2000, s. 181).

Rzecznik patentowy korzysta z ochrony prawnej przysługującej adwokatom oraz z wolności słowa. Swoje czynności może wykonywać w ramach umowy o pracę lub jako działalność na własny rachunek. W swojej pracy kieruje się zasadami etyki, które zostały przyjęte przez Krajowy Zjazd Rzeczników Patentowych (Ustawa z 2001 r., art. 42 i nast.).

Podsumowanie

Własność przemysłowa to dobra, które w polskim systemie są chronione ustawowo. Niezalenie od formalnych uregulowań, praktyka pokazuje, że rzeczywiście odgrywają one coraz większą rolę we współczesnej gospodarce. W związku z tym wyposażono wszystkich zgłaszających w możliwość korzystania z fachowej pomocy osób, które posiadają szczególne umiejętności zarządzania tymi dobrami. Osoby te to rzecznicy patentowi, którzy służą fachową pomocą w każdej sprawie dotyczącej dóbr niematerialnych, a szczególny ich udział przewidziano w procedurach dotyczących ochrony własności przemysłowej. Współcześnie rzecznik patentowy to zawód zaufania publicznego, wykonywany w ramach stosunku pracy lub jako wolny zawód obwarowany wieloma przepisami służącymi wszystkim, którzy posiadają przedmioty własności przemysłowej, chronią je i czerpią korzyści z komercjalizacji własności intelektualnej.

BIBLIOGRAFIA

- [1] ADAMCZAK A., SZEWC A. (red.), 2008, *Konwencja paryska o ochronie własności przemysłowej*, Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa.
- [2] CIEŚLIŃSKI A., 2003, *Wspólnotowe prawo gospodarcze*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa.
- [3] CZARNOCKA I. i inni, 2010, *100 wynalazków, które zmieniły świat. Encyklopedia*, Wyd. Axel Springer, Warszawa.
- [4] GÓRA E., KOTULA M., 2002, *Prawo własności przemysłowej po nowelizacji*, Wyd. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk.
- [5] KOTARBA W., 2005, *Ochrona wiedzy w Polsce*, Wyd. Instytut Organizacji i Zarządzania „Orgmasz”, Warszawa.
- [6] REID S., FARA P., 2001, *Wiedza w pigułce. Kompendium*, Wyd. TRW, Warszawa.
- [7] RYBIŃSKI J., 2007, *System zarządzania innowacjami w resorcie obrony narodowej*, Wyd. WAT, Warszawa.
- [8] SŁOMSKI M., 1997, *Historia rzecznictwa patentowego w Polsce*, Wyd. Universitas, Kraków.
- [9] SZEWC A., 2003, *Naruszenie własności przemysłowej*, Wyd. LexisNexis, Warszawa 2003.
- [10] Ustawa z dnia 5 lutego 1924 r. o ochronie wynalazków, wzorów i znaków towarowych (Dz.U. z 1924 r., nr 31, poz. 36).
- [11] Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2003 r., nr 119, poz. 1117 oraz Dz.U. z 2004 r. nr 33, poz. 286).
- [12] Ustawa z dnia 11 kwietnia 2001 r. o rzecznikach patentowych (Dz.U. z 2001 r., nr 49, poz. 509).

THE ROLE AND TASKS OF THE PATENT ATTORNEY IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL PROPERTY

Summary: In this article the author presents the role and tasks of the patent attorney in the protection system of the industrial property. Today the company uses intangible assets which in the Polish system are protected by law. Apart from this formal regulation the practice is showing that they are

playing more and more greater role in the contemporary economy. Therefore entrepreneurs and individuals were equipped with the possibility of using the professional assistance of persons who have specific skills to manage these goods. These persons are patent attorneys which offer the professional assistance in every case concerning intangible goods. Special their participation was provided in the proceedings concerning the protection of industrial property.

Keywords: patent attorney, industrial property, patent